

B i r á l ó l a p

a néprajzi gyűjtőpályázatok pályamunkáinak elbírálásához

A pályázó személyi adatai: Grynæus Tamás
..... Budapest, I. Batthyány-u. 1.
.....

A pályamunka címe és terjedelme:
..... Ujabb adatok a putnoki temetkezés néprajzához:
..... / 3 old.+ 5 t.fénykép /
.....

Az elbírálás szempontjai:

1. Tartalmi ismertetés /konkrétan, részletesen/
2. A gyűjtött anyag és a gyűjtőmódszer értékelése - jótulajdon-
ságok és a hibák konkrét feltüntetésével
3. Javaslat a jutalmazásra: a/ K i e m e l k e d ő m u n k a,
díjazást érdemel; b/ É r d e m e s m u n k a, könyvjutalmat
érdemel; c/ J e l e n t é k t e l e n m u n k a.
4. Tanácsok a gyűjtő további munkájához, a téma helyes feldol-
gozásának szempontjai
5. Közlésre alkalmas részek.

Gömöri Múzeum
Adottára 87.49.96. 1.
Lelt. szám

REV. 1992

REV. 2003

Dátum:

.....
a bíráló aláírása

UJABB ADATOK A PUTNOKI TEMETKEZÉS NÉPRAJZÁHOZ.

/1955-ös pályamunkám folytatása és kiegészítése/.

Gyűjtés helye: Putnok /Borsod -azelőtt Gömör/
vm.putnoki járás/.

Gyűjtés ideje: 1959.IV.4.-IV.11.

Gyűjtötte: Grynaeus Tamás.

Adatszolgáltatók:

Barosits Pálné, Simon Erzsébet /Továbbiakban:S.E./, 84 é, ref. Zádor-falván született, de 13 éves kora óta Putnokon él és dolgozik. /Putnok, Rákóczi u.9./

Koós Lajosné, Bodnár Borbála /továbbiakban: B.B./ 38 é., r.kath. /Putnok, Rákóczi u.100./

Az alábbi temetkezési szokásokat közeli rokonságunkban történt haláleset és temetés alkalmával hallottam -figyeltem meg. Az elmondandók megértéséhez tudni kell, hogy atyai nagynéném 1958 tavaszán halt meg, s alig több, mint egy évre rá, 1959. ápr. elején halt meg 86 éves férje.

A két adatszolgáltató -gyermekkorú ismerőseim- közül S.E. nagynéném most elhunyt férjének nevelőszüleinél, a volt putnoki ref. lelkésznel, Balogh Bélánál /kinek Putnokról írt monográfiáját előző gyűjtésemben idéztem/ szolgált 13 éves korától. Családtagnak tekintették, s ők is házasították ki. Azóta is tőzsomszédok voltak, és jó szomszédok maradtak. B.B. nagynénéméknél szolgált az 1940-es években, de az utóbbi időkben is segített a házkörüli munkák elvégzésében: megbecsült kisegítő-aszszony volt a háznál.

Mindezt azért tartom szükségesnek lemondani, mert az elhunyt és az adatszolgáltatók kapcsolatából természetesen, magától értetődően adódott, hogy a halott körüli teendők /most nem a hivatalos, hatóságok-, és a temetkezési vállalat intézte teendőkre gondolok/ ellátásában lényeges szerepük volt. Az ő tevékenységükön keresztül érvényesült a néphagyományok ereje, s ez biztosította hogy a hagyományok-, és szokásoknak megfelelően történjék minden ebben az esetben is. /T.i. valamikor elég jómódu, polgári családról van szó, nagynéném pedagógus volt, ~~xxx~~ férje földbirtokos, jogvégzett ember, aki a járási ill. községi közigazgatási apparátusban viselt hivatalt/. Így élnek, így élnek tovább, így adódnak át a szokások ismerete az ifjabb nemzedéknek -biztosítva azok fennmaradását.

Gömöri Múzeum
Adattára 87.49.96.2
Lelt. szám:

Mindennek azonban nem volt tolaakodó jellege; sem bántó sem zavaró nem volt. A szokások érvényesítése vagy olymódon történt, hogy ők elvégezték a szükséges -szokások diktálta- teendőket, vagy minket kértek ill. figyelmeztettek arra, hogy tegyük meg; sőt az is megtörtént, hogy valamit -magam feje után- nem vagy rosszul csináltam meg, s az emiatt kapott fejmosásból tudtam meg, hogy Putnokn hogy szokás azt csinálni.

A halottmosó és öltöztető asszony meg szokta kapni a halotton elhunytakor rajtalévő fehérneműt, az ágy -melyben feküdt- lepedőjét, és néha a párnáját is /huzattal együtt/. /B.B. S.E./

S.E. figyelmeztetett, hogy a koporsóba a halott botját is tegyük bele, mert így szokták, ha az elhunyt életiben bottal járt. Egy zsebkendőt is szoktak a kezébe tenni /B.B./. Ezuttal azonban két zsebkendőt tettek s koporsóba, S.E. nyomatékos kívánságára. Ennek története pedig a következő. A halálesetet követő éjszaka S.E. asszonysorban lévő unokája kb. lévvvel ezelőtt elhunyt nagynénémmel álmodott. Azt álmodta, hogy hozzájuk /a szomszédba!/ bement, és sirva panaszkolta, hogy nem tud bemenni a halottas házhoz /t.i. a halott otthon volt felravatalozva, s a háztól temették el/ megnézni férjét, "mert még egy zsebkendőt sem adtak". S.E. ebből arra következtetett, hogy temetésekor az ő koporsójába elfelejtettek zsebkendőt tenni. Ezért kellett most ebbe a koporsóba az ő számára is egyet /azaz összesen kettőt/ tenni.

Az állfelkötő kendőt levétel után a halott feje alá szokták tenni.

/B.B./

S.E. néhány ismerőssel átjött a temetés napjának délelőttién megnézni a halottat és elbucsuizni tőle. Már kifelé indult, mikor az ajtóból visszafordult, mondván: "Ugyse jövök én már többet ide vissza /t.i. a koporsó lezárása előtt/, meghuzogatom a nagyujját". -Evvel odament a ravatalhoz, s lábtól, szembe állva jobb kezével a halott bal, bal kezével a halott jobb nagylábaujját a szemfedőn keresztül görcsösen ~~xxxx~~ szorongatta egy kis ideig. -zután mondta, hogy mielőtt a koporsót leszögeznék, az arc felett a szemfedőt keresztalakban hasítsuk be. /S.E./

Érdekes, szép és a felekezeti türelem szellemére jellemző szokás, hogy ha az egyik házastárs református, a másik r.katholikus, akkkor bármelyikük hal meg kettőjük közül - a temetés alkalmával mindkét /kath. és ref./ templomban harangoznak. /Itt jegyzem még meg, hogy ezuttal a harangozó nem vette észre, mikor indult el a háztól a halottas menet, s emiatt késve kezdett harangozni. Ezért azután a szokottnál kevesebbet kért a harangozásért/.

Gömöri Múzeum

Adattára

Lejt. szám:

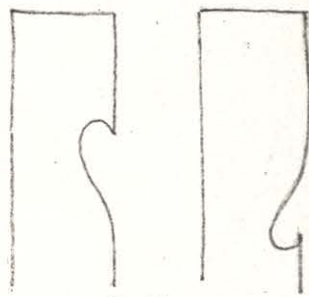
87.49.96.3

Nem tudom, szokás-e, vagy más oka van, de feltűnő volt, hogy a temetőbe kiérve azon idő alatt, míg az ~~az~~ utról a dombra felhozták a koporsót, a kísérők közül sokan egymás után odaléptek a sirgödör szélihez, és belenéztek. B.B. engem is biztatott, hogy menjek oda, és nézzek bele.

A sir behuzásáért az ezt végző 4-5 férfi pénzt /manapság kb. 10 Ft.-ot/ vagy botot szokott kapni ott helyben. /Visznek magukkal a behuzók számára egy-egy üveg bort/. /Nem tudom, hogy ez utóbbi nem a temetőben megült halotti tor csökevényes maradványa-e?/

1955-ös pályázatomban rajzban közölt felfákat -már amelyiket az azóta /1954/ eltelt 5 esztendő után még megtaláltam, lefényképeztem.

A velezdi /Sajóvelezd az egyik szomszéd község, a Sajó völgyében, de annak jobbpartján Putnok a balparton- fekszik, a Bükk északi nyulványainak tövében/ ref. temetőből is közlök fejfa fényképeket és egy rajzot. /A rajzot még 1954-ben készítettem, 1959-ben a fejfát már nem találtam meg, úgy látszik időközben elpusztult. Már 1954-ben is eléggé viharvert volt/. Látható, hogy vannak közös vonások a putnoki fejfákkal: az egymás mögött és alatt, lépcsőzetesen elhelyezkedő fogsor-szerű diszek, a csigavonal alaku kiképzés /1. ábra/, stb. Viszont vannak "önálló velezdi fejfastilus-fejlődés" következtében kialakult formák is. /Hogy ez mennyire önálló, azt a későbbi vizsgálatok fogják kideríteni/.

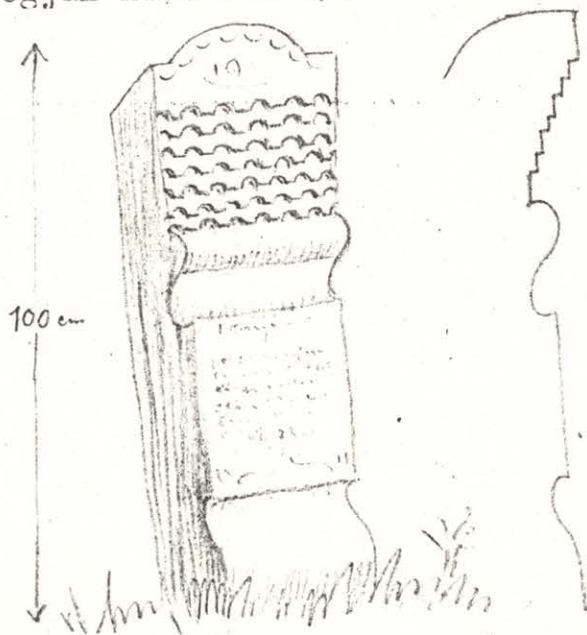
1. ábra.

Felirata:

Itt nyugszik

?
?
?

Édes apja édes anyja
Szerető jó testvér bátya
Kedves árva gyermekek
Isten ? gyón veletek
Örökké él az árvák atyja
Az meg nem változik soha
Elt 34 évet
Béke poraira

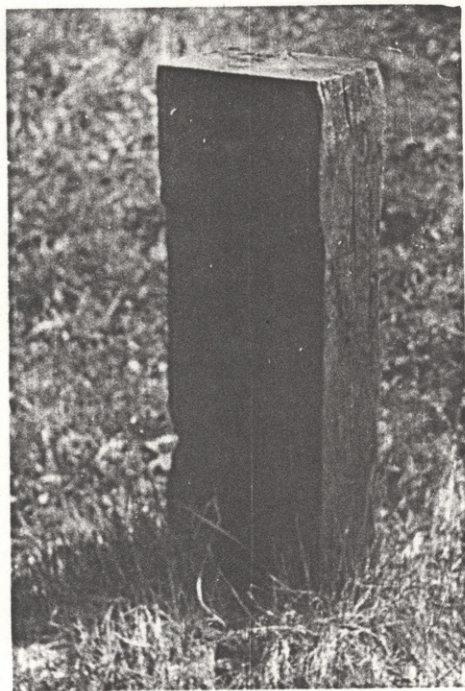

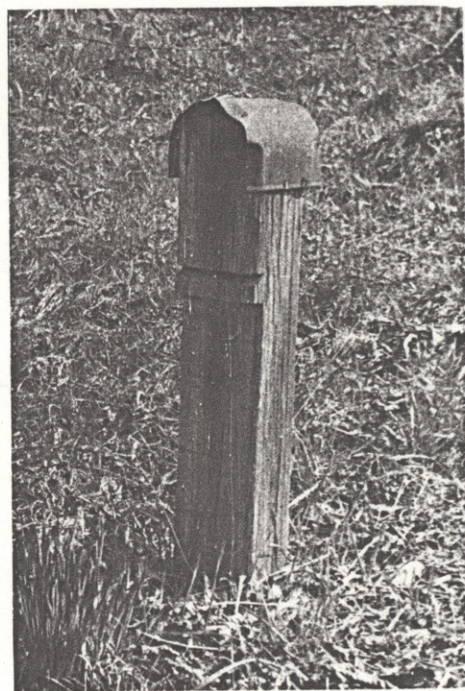
1. /10./

2./7 a., 7 b./

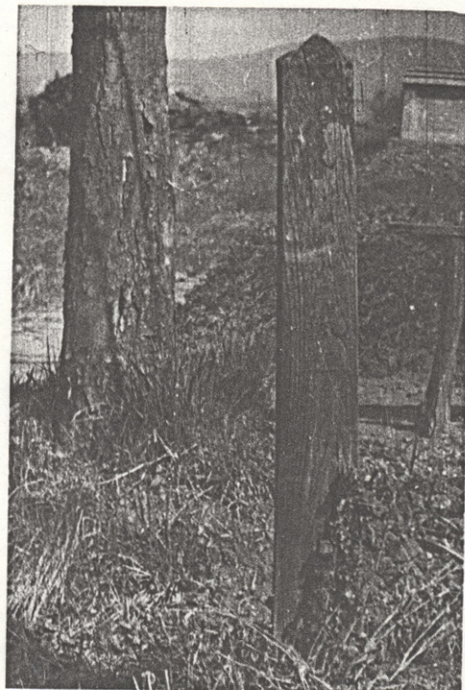
3./21./

4./6./

5./-/

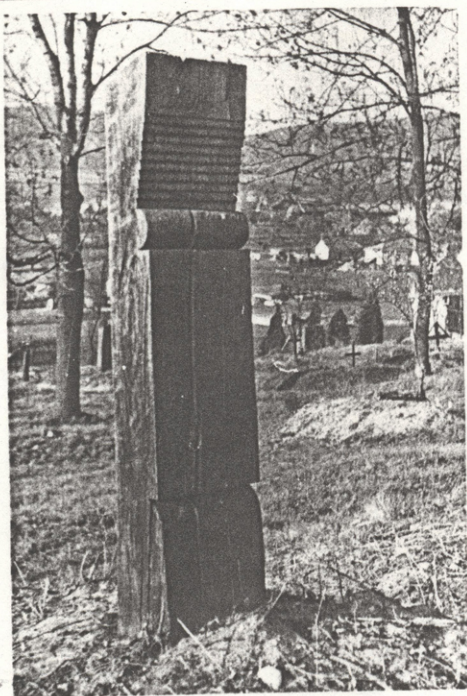

6.

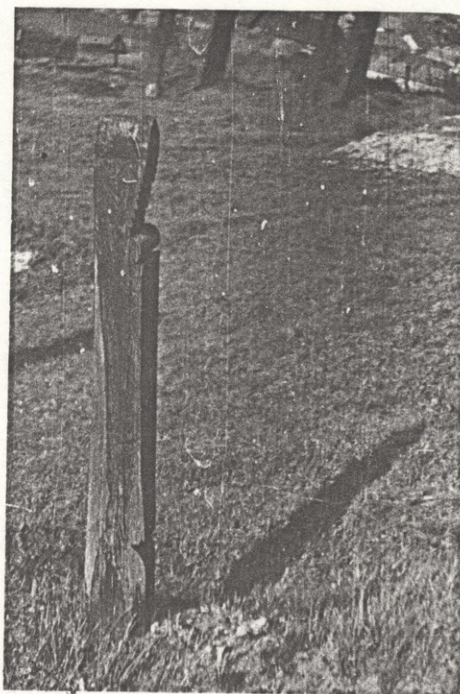

7.

/A jobboldali fejfát v.ö. a 12.sz. rajzzal!/
 /A zárójelbe tett számok 1955-ös pályázatomban megfelelő számú rajzokra
 utalnak, avval azonos fejfa/.

1.

2.

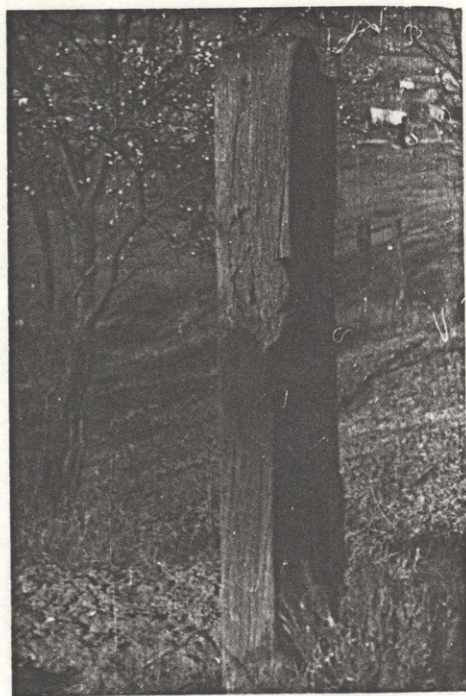
3.

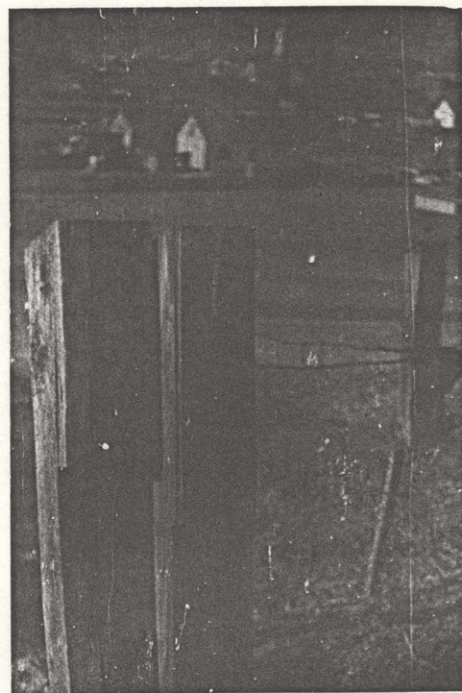
4.

EA.....ltsz.

Gyűjtés helye: /Sajó/Velezd 2.

5.

6.

7.

Gömöri Múzeum
Adattára 87.49.96.8.
Lelt. szám:

8.